OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kirjallinen lausunto
19.10.2020

Demokratia- ja julkisoikeuden osasto
Lainsäädäntöneuvos Janina Groop-Bondestam

Kuuleminen 22.10.2020 klo. 10.00

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle,

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI AHVENANMAAN ITSEHALLINTOLAISSA TARKOITETUN TASOITUSPERUSTEEN MUUTTAMISESTA (HE 19/2020 VP)

Perustuslakivaliokunnan pyynnöstä esitetään kunnioittavasti kirjallisena asiantuntijalausuntona seuraavat näkökohdat hallituksen esityksestä laiksi Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun tasoitusperusteen muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991), jäljempänä *itsehallintolaki*, säädetyn tasoitusperusteen korottamista nykyisestä 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2021 yhtä aikaa kuin laki Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (98/2020) tulee voimaan. Viimeksi mainitulla lailla on uudistettu Ahvenanmaan maakunnan taloudenhoitoa koskevia säännöksiä,

Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2019 hallituksen esityksen Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (HE 320/2018 vp-LJL 2/2019 vp-EK 26/2019 vp) ja edellytti samalla, että hallitus antaa esityksen Ahvenanmaan taloutta koskevan tasoitusperusteen muuttamisesta 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin vuoden 2021 alusta lähtien.

Nyt käsiteltävänä olevan esityksen on tarkoitus pitää Ahvenanmaalle siirrettävien varojen taloudellinen taso sellaisena kuin helmikuussa 2019 annetussa hallituksen esityksessä (HE 320/2018 vp) tarkoitettiin. Se, että maakunta- ja sote-uudistus ei viime vaalikaudella toteutunut, muutti viimeksi mainitussa esityksessä selvitettyjä taloudellisia vaikutuksia.

Perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä laiksi Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun tasoitusperusteen muuttamisesta saanut seikkaperäisen lausunnon valtiovarainvaliokunnalta (VaVL 3/2020 vp). Tähän oikeusministeriöllä ei ole lisättävää.

Itsehallintolain 34 §:n 2 momentin mukaan itsehallintoa koskevat asiat esitellään valtioneuvostolle oikeusministeriöstä. Maakunnan taloutta koskevat asiat esitellään kuitenkin valtiovarainministeriöstä. Hallituksen esityksessä tarkoitetusta asiasta säädetään itsehallintolain 7. luvussa. Toimivaltaisena ministeriönä on tässä esitysasiassa siten valtiovarainministeriö.

Perustuslain 75 §:n 1 momentin mukaan Ahvenanmaan itsehallintolain säätämisjärjestyksessä on voimassa mitä siitä siinä laissa erikseen säädetään. Perustuslain 120 §n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään.

Itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä

siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty. Maakuntapäivillä päätös on tehtävä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Perustuslain 73 §:ssä säädetään perustuslain säätämisjärjestyksestä.

Itsehallintolain 47 §:n 5 momentin mukaan tasoitusperusteen muuttamisesta säädetään kuitenkin valtakunnan lailla, johon maakuntapäivät on antanut suostumuksensa. Edellä todettujen seikkojen perusteella lakiehdotus on eduskunnassa käsiteltävä perustuslain 72 §:ssä säädetyllä tavalla.

Tasavallan presidentti päätti 17. huhtikuuta 2020 lähettää hallituksen esityksen laiksi Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun tasoitusperusteen muuttamisesta Ahvenanmaan maakuntapäivien käsiteltäväksi. Oikeusministeriö ilmoitti 17. kesäkuuta 2020 valtiovarainministeriölle Ahvenanmaan maakuntapäivien tasavallan presidentille 1. kesäkuuta 2020 osoittamasta kirjelmästä (LTB 42/2020) maakuntapäivien suostumuksen antamisesta kyseiseen hallituksen esitykseen.